

บทที่ ๒

เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารเก่าในพระราชวังโบราณของปักกิ่งนี้ มีลักษณะเป็นจดหมายเหตู ซึ่งเก็บในพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์ของจีน! ในจดหมายเหตูนี้ประกอบด้วย

โจ้ว เจ้อ (奏摺) เป็นเอกสารที่ถวายรายงานต่อพระเจ้าแผ่นดิน โดยข้าราชการต่างหัวเมือง (ท้องถิ่น) และมีพระราชวินิจฉัยของพระเจ้าแผ่นดิน ปรากฏอยู่ด้วย

โก้ว ชวู่ (国书) เป็นเอกสารเดิมหรือเอกสารคัดลอกสำเนาที่มาจากราชสำนักกรุงธนบุรี เอกสารประเภทนี้ไม่เคยได้รับการเปิดเผยมาก่อน และเป็นเอกสารอยู่ในกระแะใช้งานในสมัยนั้น จึงมีความน่าเชื่อถือมาก

ระบบถวายโจ้วเจ้อของจีนนี้ มีมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถังแล้ว

สมัยราชวงศ์ซ่งก็ได้จัดตั้งหน่วยงานเฉพาะสำหรับดูแลเรื่องนี้ เรียกว่า จิ้น โจ้วเหินยว

(进奏院) ครั้นถึงสมัยราชวงศ์หมิง มีการแยกแยะว่าเอกสารที่ถวายพระเจ้าแผ่นดิน เรียกโจ้วเหิน (奏本) ต่างจากเอกสารที่ถวายพระราชินี ซึ่งเรียกฉีเหิน (启本) นอกจากนี้ยังมีการกำหนดรายละเอียดเป็นกฎเกณฑ์ว่า ทั้งโจ้วเหิน และฉีเหิน ในแต่ละหน้าต้องมี ๖ บรรทัด บรรทัดละ ๒๔ ตัวอักษร หากมีการเอ่ยชื่อบุคคลที่เป็นกษัตริย์ หรือสิ่งที่เคารพนับถือจะต้องมีการย่อหน้าทุกครั้ง

ครั้นถึงสมัยราชวงศ์ซิ่ง กษัตริย์หย่งเจิน (雍正皇帝) ได้ใช้ระบบโจ้วเจ้อนี้ เสริมอำนาจการปกครองของพระองค์ คั้งนั้น โจ้วเจ้อในสมัยนี้ จึงถูกกำหนดบทบาทหน้าที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น

- ฉินอานเจ้อ (请安摺) เพื่อถวายพระพรหรือทูลถามทุกข์สุขของพระมหากษัตริย์
- เชี่ยเอินเจ้อ (谢恩摺) เพื่อขอบพระทัยในพระมหากรุณาธิคุณที่พระราชทานตำแหน่งหรือสิ่งของ
- โจ้วซือเจ้อ (奏事摺) เพื่อรายงานข้อราชการปกติ
- หมี้เจ้อ (密摺) เพื่อรายงานข้อราชการชั้นความลับ

รายละเอียดของโจ้วเจ้อ ยังมีอีกมาก เช่น โจ้วเจ้อที่เป็นพระราชวินิจฉัย จะต้องเขียนด้วยหมึกสีแดง ซึ่งเรียกว่า ฉูพีโจ้วเจ้อ (硃批奏摺) แต่ในกรณีที่อยู่ในช่วงของการไว้ทุกข์ถวายพระราชบิดาหรือพระราชชนนี ให้ใช้หมึกสีฟ้าแทนหมึกสีแดง ซึ่งเรียกว่า หลานพีโจ้วเจ้อ (兰批奏摺)

สิ่งเหล่านี้ เป็นเครื่องยืนยันว่าราชสำนักจีนให้ความสำคัญกับระบบเอกสารราชการ
อย่างยิ่ง

แต่สิ่งสำคัญที่จะต้องให้ความสำคัญและมีผลต่องานวิจัยชิ้นนี้ก็คือในสมัยของกษัตริย์
หย่งเจิน ปีที่๘-ปีที่ ๑๑ (ค.ศ. ๑๗๓๐ - ๑๗๓๒ หรือ พ.ศ. ๒๒๗๓-๒๒๗๕) ทรงมีพระราชบัญชา
ให้ตั้งหน่วย จิง จี ชู (军机处) ซึ่งเป็นองค์กรสำคัญที่สุดในราชสำนักที่ตัดสินใจความ
ต่าง ๆ ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน ดังนั้น จิง จี ชู โจ้ว เจอ (军机处奏摺) จึงเป็นเอกสารจด
หมายเหตุที่มีชื่อราชการลับและมีความสำคัญอย่างมากในสมัยนั้น นอกจากพระเจ้าแผ่นดินหรือข้า
ราชการชั้นผู้ใหญ่ ที่มีตำแหน่งอยู่ใน จิง จี ชู แล้ว ผู้อื่นจะไม่มีโอกาสได้อ่านเอกสารเหล่านี้เลย ดัง
นั้นจดหมายเหตุประเภทนี้จึงเป็นหลักฐานดั้งเดิม และน่าเชื่อถือที่สุดสำหรับการเลือกสรรนำมา
ศึกษาประวัติศาสตร์ไทย-จีน ในช่วงเหตุการณ์นี้

แต่ชะตากรรมของเอกสารจดหมายเหตุดังกล่าว ก็มีความน่าสนใจอยู่ไม่น้อย อัน
เนื่องจากจดหมายเหตุของราชวงศ์ชิงมีมากมาย ดังนั้นใน ค.ศ. ๑๘๒๕ (พ.ศ. ๒๔๖๘) ซึ่งมีการจัด
ตั้งพิพิธภัณฑ์พระราชวังโบราณของปักกิ่ง และมีการตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจทำหน้าที่ชำระและจัดเก็บ
เอกสารเหล่านี้ แต่ใน ค.ศ. ๑๘๓๑ (พ.ศ. ๒๔๗๔) ซึ่งญี่ปุ่นทำสงครามกับประเทศจีน จำเป็นจะต้อง
ย้ายเอกสารอันมีคุณค่าเหล่านี้ไปที่เสฉวน เมื่อสงครามสงบ เอกสารถูกส่งกลับมาที่นานกิง ซึ่งเป็น
เมืองหลวงของพรรคก๊กมินตั๋ง ขณะนั้น ครั้นถึงปี ค.ศ. ๑๘๔๘ (พ.ศ. ๒๔๙๑) ก่อนที่คอมมิวนิสต์จะ
เข้ามาครอบครองนานกิง พวกก๊กมินตั๋งก็ได้ทำการขนย้ายเอกสารส่วนหนึ่งไปเก็บที่ไทเป ฉะนั้นใน
ปัจจุบันนี้เอกสารที่เหลืออยู่อีกส่วนหนึ่งนั้น จึงถูกส่งกลับไปอยู่ที่พระราชวังโบราณที่ปักกิ่งตามเดิม
เฉพาะเอกสารที่ส่งไปเก็บที่พิพิธภัณฑ์ไต้หวัน (ไทเป) ที่มีเรื่องราวสมัยพระเจ้าเฉียนหลง (ยังอยู่ใน
สมัยพระเจ้าคากสิน) มีทั้งสิ้น ๕๘,๐๐๐ บท

แต่โจ้วเจ้อหรือเอกสารจดหมายเหตุที่จะใช้สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นเฉพาะส่วนที่เก็บ
ในพระราชวังโบราณปักกิ่ง และเป็นเอกสารที่มีกระแสใช้งานใน ๑๕ ปี คลอรัชสมัยของพระเจ้า
คากสิน ซึ่งตรงกับสมัยพระเจ้าเฉียนหลง ปีที่ ๓๒ ถึงปีที่ ๔๗ (ค.ศ. ๑๗๖๗ - ๑๗๗๒ หรือ พ.ศ.
๒๓๑๐-๒๓๑๕) โดยในปี ค.ศ. ๑๘๘๒ (พ.ศ. ๒๔๒๕) ผู้วิจัย (ศาสตราจารย์ ค้วน ลีเจิง)
ได้เดินทางไปพระราชวังโบราณปักกิ่ง และคัดเลือกเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าคากสินเกือบทั้งหมด
ใช้เวลาคัดเลือกประมาณ ๒ สัปดาห์ พร้อมกันนี้ก็ได้อ่านสำรวจเบื้องต้น และทำเชิงอรรถแต่
ละแห่งไว้ ต่อมาได้รับเอกสารจดหมายเหตุ (ในชุดเดียวกันนี้) จากพิพิธภัณฑ์ไต้หวัน (ไทเป)

* หมายถึงที่มีชื่ออยู่หรือสังกัด จิง จี ชู เรียก จิง จี ต้า เจิน (军机大臣)

อีก ๒ ฉบับ เป็นเอกสารที่พระเจ้าตากสินส่งมาถวายพระเจ้าเฉียนหลงและมี จิง จี ชู่ โจ้ว เจ้อ (军机处奏摺) (เอกสารชั้นความลับ) อยู่ด้วย แม้ไม่ผู้แน่ใจว่า จะมีเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมดแล้วหรือไม่ แต่ผู้วิจัยก็มั่นใจว่า เอกสารได้คอบระหว่างพระเจ้าตากสินกับพระเจ้าเฉียนหลง และข้าราชการผู้ใหญ่ของมณฑลกวางตุ้งและกวางสีที่เกี่ยวข้องกับสยาม ในช่วงเวลาดังกล่าวที่อ้างมาทั้งหมดนี้ จะมีความครบถ้วนพอเพียงสำหรับการศึกษาวิจัย และคงทำให้ประวัติศาสตร์ช่วงนี้ได้ภาพชัดเจนยิ่งขึ้น

จากเนื้อหาสาระในโจ้วเจ้อที่คัดเลือกมาศึกษา นี้ เราสามารถจำแนกการศึกษาได้เป็น ๓ ช่วงเวลาดังนี้

๑. กรกฎาคม ค.ศ. ๑๗๖๘ - กรกฎาคม ๑๗๗๐ (๒๓๑๑-๒๓๑๓) ราชวงศ์ชิงไม่ยอมรับการขึ้นครองราชย์ของเจิ้นจิ้น (พระเจ้าตากดิน)

สาระตั้งเขปคือ ในปี ค.ศ. ๑๗๖๘ (พ.ศ. ๒๓๑๑) หลังจากที่เจิ้นจิ้น ตั้งตัวเป็นพระมหากษัตริย์แล้ว ก็ทรงมีบัญชาให้เจิน เหมย เซิน (陈美生) พ้อคำสาแหรระหว่างไทย-จีน นำพระราชสาส์นจากกรุงสยามไปกวางตุ้ง ด้วยจุดประสงค์ที่จะให้มีการรับรองความเป็นกษัตริย์จากราชสำนักจีน และหวังที่จะฟื้นฟูการค้าในระบบบรรณาการ (จิมก้อง) (进贡) ที่ลี้ภัยมาช้านาน ข้าราชการผู้ใหญ่ของจีนระดับผู้ว่าราชการมณฑลของกวางตุ้งและกวางสี คือ หลี่ ชื่อเหยา (李侍尧) จึงถวายพระราชสาส์นต่อไปยังกรุงปักกิ่ง เพื่อขอพระราชวินิจฉัย พระเจ้าเฉียนหลงทรงมีพระราชดำริว่า

“หัวหน้าเผ่าชนต่าง ๆ ในอาณาจักรแทนที่จะยกย่องเชิดชูรัชทายาทของกษัตริย์เพื่อคิดการกอบกู้ฟื้นฟู กลับด่าทอที่แย่งกันยึดครองแผ่นดิน ตั้งตนเป็นกษัตริย์อย่างผิดชะติชั่วนิรันดระ มิดทำนองกลองธรรม”

(จาก ชิง สือ หลู เกาจงสือหลู หมวด ๘๑๗)

ราชสำนักชิงจึงไม่พอใจอย่างยิ่งคือเหตุการณ์เช่นนั้น สำหรับสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีนั้นราชสำนักชิงก็เห็นว่า

“เนื่องจากจีน เป็นมหาจักรวรรดิ ดังนั้นการติดต่อทางการทูตของประเทศต่างๆ จะไม่ติดต่อโดยตรงกับราชสำนักในกรุงปักกิ่ง หากจะผ่านเมืองสำคัญที่ทำกรแทน สำหรับสยามและประเทศใกล้เคียง กำหนดให้กวางตุ้งเป็นเมืองทำการแทน

“มีความสัมพันธ์ฉันท์กษัตริย์กับข้าราชการคองกษัตริย์เสียนหลอ (暹罗) (สยาม) ปัจจุบันเมื่อตัวเขาตาย เมืองวาวอวอ ก็บังอาจฉวยโอกาสแห่งวิกฤติการณ์ โดยไม่คำนึงพระมหากรุณาธิคุณแห่งเจ้านายเก่า แทนที่จะเชิดชูยกย่องรัชทายาท ทำการกอบกู้เอกราชและแก้แค้นทดแทน กลับคิดตั้งคนเป็นอิสระไม่หยุดหย่อน รวมทั้งเพื่อฝันที่จะให้ได้รับการแต่งตั้งรับรอง เพื่ออ้างเอาความเป็นใหญ่ ดังนี้ จึงถือเป็นเรื่องผิดทำนองคลองธรรมและชาติชั้นวรรณะโดยแท้”

(จาก ชิง สือ หลู เกาจงสือหลู หมวด ๘๖๔)

จึงมีคำรัสให้ หลี่ ชื่อเหยา นำสุภอักษรของเงินจิ้นกลับไป แล้วให้หน่วยเงิน จี ชู่ ร่างเอกสารตอบฉบับหนึ่งในนามของ หลี่ ชื่อเหยา ให้ เงิน เหมิน เจิ้น นำไปถวายเงินจิ้น เหตุที่เป็น ดังนี้ เพราะในระยะเวลาดังกล่าว รัฐบาลแห่งราชวงศ์ชิง ได้ให้ โหม ชื่อหลิง (莫士麟) ซึ่งมีตำแหน่งเป็นผู้ว่าราชการเมืองพุทโฆมาศ (河仙) ไปสืบราชการในไทย ตัว โหม ชื่อหลิง นั้น มีที่ ทำสนับสนุนเชื้อสายกษัตริย์อยุธยา ซึ่งมาลี้ภัยอยู่ที่พุทโฆมาศ และขอความไว้วางใจจากราชสำนักจีน เช่นกัน ดังนั้นจึงมีการกล่าวโทษ เงิน จิ้น ชักจูงให้เชื่อว่า เงิน จิ้น จะไม่ได้รับการยอมรับจากจีนอย่าง แน่แน่นอน

๒. กรกฎาคม ค.ศ. ๑๗๗๐-สิงหาคม ค.ศ. ๑๗๗๑ (พ.ศ. ๒๓๑๓ - ๒๓๑๔) เป็นช่วงที่ รัฐบาลแห่งราชวงศ์ชิง เริ่มเปลี่ยนที่ท่าค่อเงินจิ้น

สรุปสาระสังเขป คือแม้รัฐบาลชิงจะไม่ยอมรับอำนาจของเงินจิ้นอย่างเป็นทางการ แต่ก็เห็นแล้วว่าเชื้อสายกษัตริย์อยุธยาที่พุทโฆมาศมีที่ท่าจะฟื้นตัวได้ยาก และเงินจิ้นก็พิสูจน์ พระองค์ว่า สามารถควบคุมสถานการณ์ของประเทศได้ดี ดังนั้นรัฐบาลชิง จึงเปลี่ยนที่ท่าค่อ เงิน จิ้น นอกจากนี้กรณียกิจหลายอย่างของเงิน จิ้น ก็สร้างความพึงพอใจให้รัฐบาลจีน เช่น ใน เดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๗๗๑ (พ.ศ. ๒๓๑๔) เงิน จิ้น ได้จัดส่งเชลยศึกกระดืบหัวหน้านายทหารชื่อ เจียดู เยียน คำ (泻都燕达) ไปกวางโจว พระเจ้าเฉียนหลงถึงแก่ทรงมีบัญชามายัง หลี่ ชื่อเหยา ว่า ห้ามปฏิเสธหรือแม้วางเฉยค่อเงินจิ้นอีกต่อไป และควรจัดผ้าค่านมอบให้เงินจิ้น แต่มอบให้ในนาม หลี่ ชื่อเหยา ไม่ใช่ในพระนามแห่งพระองค์ โหม ชื่อหลิง เองก็กลับรู้สึกอึดอัด ที่กล่าวร้ายเงิน จิ้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะ โหม ชื่อหลิง กิดการใหญ่และมีใจทะเยอทะยาน โดยคิด จะยึดเจ้าจู้ย (诏萃) พระมัครดาแห่งกษัตริย์อยุธยา (ที่หนีภัยไปพุทโฆมาศ) เป็นที่พึ่ง

“พุทโฆมาศ หรือ บันทายมาศ หรือฮาเตียน หรือเหอเซียน (河仙) เป็นเมืองสำคัญทาง ตะวันออกเฉียงใต้ของสยาม

ในการแสวงหาอำนาจ หากเจ้าผู้สามารถกู้เอกราชคืนได้ อย่างไรก็ตามพฤติกรรมดังกล่าวทำให้ หลี่ ซื่อเหยา หมดความไว้วางใจ โหม ซื่อหลิง ตั้งแต่ก่อน

ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลแห่งราชวงศ์ชิง จึงเริ่มเปลี่ยนที่ท่าต่อเงินจีน แต่ก็ยังปล่อยให้เกิดความคลางแคลงระหว่างกรุงธนบุรีกับพุทโธมาศต่อไป โดยไม่ประสงค์จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ คัง พระราชปราชญ์ของพระเจ้าเฉียนหลงในจึงชี้ว่า

“สยามตั้งอยู่ ณ ทะเลอันไกลโพ้น มีระยะทางห่างไกล ย่อมจะยากลำบากต่อการใช้กำลัง เมื่อพระยาตี๋นใช้พลังอันคู่กันเข้าช่วงชิงราชบัลลังก์และเกิดการรบพุ่งแย่งชิงกัน ก็สมควรที่จะถือว่าเป็นเรื่องของนอกเขตแคว้น ถ้าหาก โหม ซื่อหลิง ซึ่งเป็นเจ้าเมืองพุทโธมาศมีความประสงค์จะช่วยเหลือเพื่อนบ้านพื้นฟูราชบัลลังก์ ก็ชอบที่จะปล่อยให้กระทำการตามกำลังความสามารถตามลำพัง โดยไม่จำเป็นต้องไปยุ่งเกี่ยวกับเลย”

(จึง ตี๋อ หลู เกาจงตี๋อ หลู หมวค ๘๖๔)

๓. สิงหาคม ค.ศ. ๑๗๗๑- กุมภาพันธ์ ๑๗๗๒ (พ.ศ. ๒๓๑๔ - ๒๓๒๕) รัฐบาลแห่งราชวงศ์ชิงยอมรับเงินจีนเป็นกษัตริย์สยามอย่างเป็นทางการ

สรุปสาระสังเขป คือ เงินจีนได้พยายามส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน โดยถือระบบนโยบายการเปลี่ยนแปลงของราชวงศ์ชิง และในปี ค.ศ. ๑๗๗๕ (พ.ศ. ๒๓๑๘) เงินจีนได้ส่งชาวจีนชื่อ เจิน จุ้น ชวน (陈俊卿) ชาว อำเภอไฮฟง มณฑลกวางตุ้ง พร้อมครอบครัวกลับเมืองจีนและปีเดียวกันนั้นเองพระองค์ก็ส่งทหารของมณฑลหยุนหนาน (云南) ชื่อ เจ้าเจินจิ้น (赵成章) พร้อมทหารอีก ๑๘ นาย ซึ่งถูกพม่าจับเป็นเชลยขังไว้ที่หยุนหนาน กลับประเทศจีน ปีรุ่งขึ้น คือ ค.ศ. ๑๗๗๖ (พ.ศ. ๒๓๑๙) ทรงส่ง หยานเฉาผิง (杨朝品) และพ่อค้าจากมณฑลหยุนหนานอีก ๓ คน กลับเมืองจีนอีกหนึ่งปีต่อมา ทรงส่ง เหอ เคอะ (何阿) และเชลยพม่า ๖ คน กลับเมืองกวางตุ้ง

ในทัศนะหนึ่ง รัฐบาลราชวงศ์ชิง เห็นว่า เงิน จีน มีโมติจริตต่อจีน สิ่งสำคัญที่สุดคือถือว่าเงินจีน เป็นผู้คุมสถานการณ์อย่างแท้จริงในสยาม พระเจ้าเฉียนหลงจึงมีคำรักกับ หลี่ ซื่อเหยา ว่า

“ในลักษณะที่ได้จังหวะเหมาะต่อการส่งเสริมให้ความสัมพันธ์ไทย-จีน แน่นแฟ้นขึ้น

“คราวต่อไป หากพระยาสิน ไม่ส่งทูตมาก็แล้วไป แต่ถ้าส่งทูตมา ขอให้มีการยอมรับหรือฟื้นฟูความสัมพันธ์จ้ะจี้มก้อง ไม่ควรปฏิเสธ อย่างแต่ก่อน พิจารณาว่า เขามีความจริงใจที่แสดง แล้วเราจะให้มีการแต่งตั้ง (เป็นกษัตริย์)”

(ชิง สื่อ หลู เกาจงสื่อหลู หมวด ๘๕๕)

ฝ่ายเงินซิ่นหรือพระเจ้าตากสิน ก็ได้มีการเตรียมพร้อมในการส่งคณะทูตไทยไปเมืองจีนอย่างมโหฬาร ในปี ค.ศ. ๑๗๘๑ (พ.ศ. ๒๓๒๔) โดยจัดเรือ ๑๑ ลำ บรรทุกสินค้าต่าง ๆ ออกเดินทางจากสยามในเดือนพฤษภาคม มาถึงเมืองกวางตุ้งในเดือนกรกฎาคม จากข้อบันทึกของจดหมายเหตุนครราชวงศ์ชิงระบุว่า ก่อนที่คณะทูตสยามจะมาถึง มีเรือ ๒ ลำ มาถึงอำเภอหนานไห่ มณฑลกวางตุ้ง ตั้งแต่เดือนมิถุนายน แล้ว พระกษัตริย์ราชสาส์น ๒ ฉบับ ฉบับหนึ่งมีข้อความตอนหนึ่งว่า

“จะเตรียมช้างพัง ช้างพลาย และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ส่งมาจ้ะจี้มก้อง โปรดดำเนินการถวายต่อพระเจ้ากรุงจีนยังกรุงปักกิ่งต่อไป ด้วยความนอบน้อมและความจริงใจของพระเจ้าตากสิน”

และตอนท้ายกล่าวว่า

“ประเทศสยามเพิ่งเข้าสู่ภาวะปกติ ดังนั้นเศรษฐกิจของสยาม จึงยังไม่สู้ดีนัก ไม่มีเงินทอง มีแต่ผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นเท่านั้น เราจึงขอส่งเครื่องบรรณาการท้องถิ่นมาที่ ซ่าเหมิน (厦門) หมิงโป (宁波) และกรุณาออกใบอนุญาต และขอให้พ่อค้าจีนจ้างผู้ชำนาญเกี่ยวกับทิศทางการเดินทางเรือ (โหจ่าง - 火长) เพื่อส่งสินค้าขึ้นเมือง ของไทยนี้ไปขายที่ญี่ปุ่นด้วย ฯลฯ”

พระราชสาส์นอีกฉบับหนึ่ง มีข้อความว่า

“มีเรือ ๔ ลำ บรรทุกของกำนัล และเรือพ่อค้าอีก ๑ ลำ บรรทุกงาช้าง ไม้ฝาง เป็นของกำนัลพิเศษ กรุณาถวายต่อไปด้วย นอกจากนี้ยังมีของกำนัล เช่น ไม้ฝาง ไม้แดง ที่จะมอบให้ข้าราชการจีน และพ่อค้าจีน สิ่งที่เหลือจึงให้ขายเป็นสินค้า และเงินทองที่ได้จากสินค้านี้ ให้ถือเป็นค่าเดินทางของพวกทูต และจะขอให้ซื้อหาจานทองแดงและกระดางรูปทองแดงจากเมืองจีนเข้ามาด้วย แต่เวลานี้ควรปล่อยให้เรือเปล่ากลับมาเมืองไทยเสียก่อน”

(จดหมายเหตุนครราชวงศ์ชิง โจ้วเจ้อ ลงวันที่ ๒๑ กรกฎาคม รัชสมัยกษัตริย์เฉียนหลง ปีที่ ๔๖)

จากพระราชสาส์น ๒ ฉบับนี้ เราจะเห็นได้ว่าพระเจ้าตากสินมีแผนการใหญ่ๆ ที่ น่าสนใจ และน่าทำทายมาก คือ พยายามฟื้นฟูการค้าแบบจิมก๊อง ขยายจากท่าเรือกวางโจวไปยัง เมืองท่าอื่นๆ และอาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญจากนักเดินเรือของจีน และพ่อค้าชาวจีน แต่เป็น การนำเสียขายที่สิ่งเหล่านี้ มิได้รับการสนองตอบจากรัฐบาลจีน อย่างไรก็ตามสิ่งนี้ย่อมเป็นการ สะท้อนพระวิสัยทัศน์อันกว้างไกลแห่งพระองค์

นอกจากนี้หน่วยงานจดหมายเหตุราชวงศ์ชิง ยังได้เก็บเอกสารเดิมที่เรียกว่า โก่ว ชวู่ (国书) ที่รัชกาลที่ ๑ มีมาถึงจีนหลังจากพระเจ้าตากสินสวรรคตแล้ว เอกสารนี้มีความ สำคัญมากเพราะมีสาระเกี่ยวกับวันสวรรคตของพระเจ้าตากสิน และพระราชดำเนินที่พระราชทาน รัชกาลที่ ๑ เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะกับประเทศจีน

